

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Носиров Саъдулло Шукулоевич дар мавзуи «Асосҳои назариявӣ-дидактикии ташаккули дониш, маҳорат ва малакаҳои зехнии хонандагон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот

Масъалаи таълим, тарбия ва инкишофи шахсияти дорои неруи баланди зехнӣ аз масъалаҳои меҳварии соҳаи маориф махсуб меёбад. Ин аст, ки масъалаи мазкур дар маркази таваҷҷуҳи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дошта, барои баланд бардоштани сатҳу сифати таҳсилот, маҳорати касбии омӯзгорон ва имкониятҳои эҷодии хонандагон кӯшиш ба харҷ дода мешавад.

Пешрафти босуръати илму техника ва раванди рӯзафзуни ҷаҳонишавӣ дар ҷомеаи муосир ба сифати таҳсилот ва самараю комёбиҳои назаррас дар ин самт иртибот дорад.

Дар ин росто, гуфтан зарур аст, ки ба ташаккули дониш, маҳорат ва малакаҳои зехнии хонандагон, ки диссертант Носиров Саъдулло вазифаи асоситарини муассисаҳои таълимӣ мепиндорад, таваҷҷуҳи бештар бояд зоҳир кард.

Дар автореферат ишора рафтааст, ки масъалаи ташаккули дониш, маҳорат ва малакаҳои зехнии хонандагон басо мураккаб буда, ҳалли он рафъи омилҳои зиёдро тақозо менамояд ва танҳо зимни омӯзиши як ё ду фанни таълимӣ имконнопазир мебошад.

Яқин аст, ки хонандагон маҷмуи донишҳо ва маҳорату малакаҳои заруриро ҳангоми омӯзиши фанҳои таълимӣ дар тамоми давраи таҳсил ва дигар манбаъҳои илмию маърифатӣ ба даст меоранд. Асоси ташаккули донишҳои зехнии хонандагонро ҷамъбаст, амикию фароҳӣ, мураттабии донишҳо ва бошуурона азхудкунию татбиқи амалии онҳо ташкил медиҳад, ки он дар рисола дар мисоли таълими фанҳои гуманитарӣ ҷамъиятии забону адабиёти тоҷик, таърих ва ҳукуқи инсон ба баррасӣ ва таҳқиқу таҳлил гирифта шудааст.

Мавриди зикри хос аст, мавзӯҳои ба дидактика, хусусиятҳои раванди таълим, таълими тафриқ, ҳамгиро, азхудкунии дониш, ташаккули салоҳиятҳои зехнӣ, методикаи таълими фан ва дигар масъалаҳои ба омӯзонидану омӯхтани хонандагон алоқаманд дар ин ё он шароит пажӯҳиш шуда бошанд ҳам, аммо масъалаи назариявӣ дидактикии ташаккули донишу маҳорат ва малакаҳои зехнии хонандагони синфҳои болоӣ дар заминаи фанҳои гуманитарӣ ҷамъиятӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон бори аввал зери таҳқиқи алоҳидаю

ҳамаҷонибаи педагогӣ қарор гирифтааст. Аз ин лиҳоз, чунин мавзӯи таҳқиқотиро, ки аз муҳимтарин вазифа ва ҳамзамон, проблемаи соҳаи маориф махсуб меёбад, мубрам арзёбӣ кардан мумкин аст.

Диссертант саҳми босазои мутафаккирони барҷастаи форсу тоҷикро дар ҳалли масъалаи мукамалсозии тадрис, дониш ва ташаккули маҳорату малакаҳо қайд намуда, бо таваҷҷуҳ ба масъалаҳои назариявӣ ва амалии таълим таҷрибаю таҳқиқотҳои илмӣ олимони гузаштаю имрӯзаи соҳаи педагогикаро ба қор бурдааст.

Дастгоҳи илмӣ кори диссертатсионӣ, ки мақсаду вазифа, объект, предмет, фарзия ва методу марҳилаҳои таҳқиқотро дар бар мегирад, мазмуну муҳтавои онро дар сатҳи зарурӣ инъикос менамоянд.

Зикр меравад, ки дар шароити имрӯзаи таҳсил барои аз байн бурдани монеаҳои ташаккули дониш ва маҳорату малакаҳои зеҳнии хонандагон дар тадриси фанҳои гуманитарӣ чамъиятӣ иҷрои як қатор вазифаҳои муҳим заруранд. Ҳалли ин мушкилотро муаллиф ба майлу рағбати хонандагон, муносибат ба омӯзиш, аз ҳаёти ҳаррӯза ва манбаҳои боэътимод ба даст овардани донишу маълумотҳои асосноки маърифатӣ ва ғайра рабт медиҳад, ки дар самт нақши асосиро оила, муассисаи таълимӣ ва муҳити маърифатӣ иҷро мекунад.

Носиров С.Ш. дар рафти таҳқиқот тарафҳои мусбат ва манфии ташкили раванди таълим, сабабҳои махсуси қафомонӣ ва ноқоимии хонандагон дар таълим омӯхтаю таҳлил ва дар асоси он фарзияи пешакии “Низоми ташкили самаранокии раванди таълим” таҳия намудааст. Ба мақсади дар раванди таълим таъмин гардидани муваффақияту самаранокӣ ва инкишофи зеҳнияти хонандагон, пеш аз ҳама, қисмҳои муҳими раванди таълим, ки дар низоми мазкур махсус ҷудо гардидаанд, ба назар гирифта шудааст.

Аз ин талаботи “Низоми ташкили самаранокии раванди таълим” дар шакли дастур «Раҳнамои омӯзгор» таҳия ва барои истифода ба роҳбарияти муассисаҳои таълимӣ, иттиҳодияҳои методии фанӣ ва омӯзгорон пешкаш гардидааст, ки ин аз муваффақияти кори муҳаққиқ дарак медиҳад.

Як нуктаи ҷолиб ин аст, ки муаллиф ба омӯзиши ташаккули мафҳумҳои илмӣ, умумӣ, мушаххас ва қонунҳои илмӣ таваҷҷуҳ зоҳир намуда, маҳз як боби рисола – боби сеюмро бо унвони “Асосҳои дидактикии ташаккули мафҳумҳои илмӣ, умумӣ, мушаххас ва қонунҳои илмӣ дар хонандагон” ба он бахшидааст. Ва дар он масъалаи асосҳои назариявии ташаккули мафҳумҳои илмӣ, умумӣ ва мушаххас, хусусиятҳои омӯзиши мафҳумҳои илмӣ, донишҳои таҷрибаи ҳаётӣ ва шароити педагогӣ татбиқи онҳо дар раванди таълим ва аҳамияти

маърифатии қонунҳои илмӣи фанҳои гуманитарӣ чамъиятӣ дар ташаккули дониш ва маҳорату малакаҳои зехнии хонандагон ҳаллу ҷасл шудаанд.

Таъкид шудааст, ки мафҳумҳо дар системаи донишҳо нақши хеле муҳимро иҷро мекунанд. Онҳо дар натиҷаи таҳлили далелҳои нав ифшогардида ташаккул меёбанд. Тавассути мафҳумҳои илмӣ қонунҳо ба вучуд меоянд. Бе мафҳумҳо ягон қонун ташаккул намеёбад. Агар мафҳумҳои зарурӣ аз худ карда нашаванд, қонунҳо низ аз худ карда намешаванд. Омӯзиши назария низ ҳамчунон азхудкунии мафҳумҳоро тақозо менамояд. Аз ин бармеояд, ки бидуни фароғии мафҳумҳо азхудкунии қонунҳо ва назарияҳо имкон надорад. Аз ин рӯ, дар ҷараёни таълим дарки мафҳумҳои асосӣ барои хонандагон зарур доништа мешавад.

Ҳангоми иштирок ба дарсҳо муҳаққиқ ба мушоҳида гирифтааст, ки омӯзгорон одитарин хусусият ва талаботи ташаккули ин ё он мафҳумро намедонанд ва ба ин камтар эътибор медиҳанд.

Дар иртибот ба ин, тасмим гирифта шудааст, ки масъалаи мазкур мавриди омӯзиш қарор гирад ва дар бораи қонуниятҳои асосии ташаккули мафҳумҳо, шароити татбиқи онҳо дар раванди тадриси фанҳои гуманитарӣ чамъиятӣ маълумоти бештари асоснок пайдо ва дастраси алоқамандони соҳа гардад. Ба ин мақсад дар рисола масъалаи шарҳу тафсири мафҳумҳо, хусусиятҳои психологӣи инкишофи онҳо ҳам дар илм ва ҳам дар таълим, роҳҳои бартараф намудани омилҳои камбудӣ, аҳамияти мафҳумҳо барои рушди ҷаҳонбинии илмӣ хонандагон ва ҳоказо матраҳ шудаанд.

Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 64 интишороти муаллиф инъикос ёфтаанд, ки аз онҳо 3 номгӯй монографияи илмӣ, 4 номгӯй воситаи таълимию дастурҳои илмӣ-методӣ, 20 мақолаи илмӣ дар нашрияҳои илмӣ тақризшавандаи феҳристи тавсиянамудаи ҚОА-и Вазорати илм ва таҳсилоти олии Федератсияи Россия ва ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 37 мақолаю маъруза дар маҷмуаҳои маводи конференсияҳои илмӣ ва нашрияҳои педагогӣи назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъъ расидаанд.

Муаллиф натиҷаҳои озмоишҳои анҷомдодашро дар ҷадвалҳо оварда, ба мақсади возеҳу равшантар намоён гардидани таҳлилҳои муқоисавӣ онҳоро дар шакли диаграмма нишон додааст.

Автореферат осонфаҳм, босаводона ва дар шакли зарурӣ таҳия карда шудааст. Аз маводи он бармеояд, ки қори диссертатсионӣ дар сатҳи баланди илмӣ анҷомида, натиҷаҳои пешниҳодшударо метавон ҳамчун

нуктаи назари нав, асоснок ва дорои аҳамияти бузурги илмию амалӣ маънидод кард.

Дар баробари таҳияи хуби диссертатсия ва автореферати он, ҷо-ҷо ғалатҳои имлоӣ дар матн ба ҷашм мерасанд, ки ба мазмуну муҳтавои он таъсире намерасонанд.

Ҳамин тавр, дар ҷамъбасти андешаҳо қайд кардан ҷоиз аст, ки диссертатсия дар мавзӯи «Асосҳои назариявӣ-дидактикии ташаккули дониш, маҳорат ва малакаҳои зеҳнии хонандагон» ба ҷамаи меъёрҳои муқаррарнамудаи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ҷавобгӯ буда, муаллифи он Носиров Саъдулло Шукулович сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот мебошад.

Муқарриз:

Доктори илмҳои педагогӣ,
профессори кафедраи
забони русии МДТ «Донишгоҳи
давлатии тиббии Тоҷикистон
ба номи Абуалӣ ибни Сино»

Юлдошев У.Р.

Маълумот барои тамос:

ш. Душанбе, хиёбони Сино, 29-30
МДТ «Донишгоҳи давлатии тиббии
Тоҷикистон ба номи Абуалӣ ибни Сино»
Тел.: +992-985296478;
E-mail: umarjon1958@mail.ru

ИМЗО/ПОДПИСЬ	<u>Юлдошев У.Р.</u>
ТАСДИҚ МЕНАМОЯМ/ЗАВЕРЯЮ	
САРДОРИ БАХШИ КАДРИИ РРМ	
/ НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛА КАДРОВ РРМ	
«12»	05 2025 г/г